

PROCES DEMOKRATIZACE A HUMANIZACE SLUŽBY V ČS. ARMÁDĚ POKRAČUJE

Demokratický proces v naší armádě bude zákonitě procházet různými etapami v závislostech na objektivních a subjektivních faktorech působících uvnitř i vně armády. Potvrzují to i získané poznatky z výsledků realizace základních (otevřených) souborů opatření k dalšímu rozvoji demokratického procesu v ČSA (uverejněné ve Vojenské mysli č. 6/1990), které byly ve smyslu RMNO č. 16/1990 experimentálně ověřeny v průběhu měsíce dubna u vybraných útvarů ZVO, VVO VLaPVOS a ve Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově.

Experiment i přes krátkost času na jeho uskutečnění prokázal svou opodstatněnost a setkal se u naprosté většiny vojáků z povolání a v další činné službě i u vojáků základní služby a posluchačů vojenské školy s pozitivním ohlasem. Aktivně se do realizace i vyhodnocení experimentu zapojili jak funkcionáři Svazu vojenské mládeže, tak i Svazu vojáků z povolání a iniciativními návrhy přispěli členové sdružení Vojenská obroda a odboráři.

Nelze však zastírat, že se vyskytly i rozporné názory zejména k otázkám opatření v oblasti denního života u vojsk, materiálního zabezpečení, personální práce a průběhu vojenské činné služby. Byly vyslovovány i obavy z tendencí „nezávadného“ plnění ustanovení základních řádů s dopadem na pokles vojenské kázně, režimu a organizovanosti života vojsk. Kritické hlasy zazněly z řad vojáků z povolání, že proces demokratizace a humanizace služby v armádě se dotýká zatím v převážné míře jen vojáků základní služby.

Z výsledků ověřovaných základních (otevřených) souborů opatření demokratického procesu je možné vyvodit, že se především osvědčilo a nebo bylo navrhováno:

1. V oblasti denního řádu, materiálního a finančního zabezpečení vojáků z povolání a v další činné službě:

● zavedení pohyblivé pracovní doby pro důstojníky a praporčíky, kteří plní své funkční povinnosti, úkoly výcviku a výchovy mimo stanovenou pracovní dobu denním řádem; realizace tohoto opatření vyžaduje úpravu ustanovení předpisu

Všeob-P-2 (práv.), hl. 6, článek 36. o povinnosti vojáků z povolání pracovat přesčas, v noci a ve dnech pracovního volna;

- možnost volného opouštění posádky těmi vojáky z povolání, kteří nejsou zařazeni do bojového rozdělení, s povinností oznámení místa pobytu a způsobu možného vyzkoušení;

- úprava výše vlastní zálohy fondu na funkční platy jejich zvýšením, jako výrazného motivačního prvku; v návaznosti na toto opatření proto zrušit nárokové částky, a tak umožnit stanovení platu velitelem útvaru v celé výši rozpětí minimálně 1 × za dva měsíce podle kvality plnění úkolů;

- vykonávání více funkcí jedním vojákem z povolání nepreferovat udělováním odměn podle kázeňského řádu, ale řešit úpravou článků 50. až 52. předpisu Všeob-P-2 (práv.), aby bylo možné finanční zvýhodnění vykonavatelů těchto funkcí, i když funkce není tabulkově obsazena, zároveň řešit i způsoby možného oceňování za netabulkové funkce;

- zájem o zavedení psychologické a právní poradenské služby projevilo téměř 60 % dotázaných vojáků z povolání.

2. V oblasti denního řádu, materiálního, finančního a proviantního zabezpečení ve vztahu k vojákům základní služby:

Ke splnění úkolů experimentu byly zpracovány nové denní řády, které respektovaly nové skutečnosti ve specifických podmínkách experimentujících jednotek, a tak:

- podařilo se výrazně odlišit dobu zaměstnání od doby osobního volna vojáků, umožnilo jeho využití vojáků podle jejich vlastního uvážení a zároveň došlo k zvýraznění postavení poddůstojníků v jednotkách, a proto je nutné v návaznosti na prodloužení doby osobního volna upravit také počty výcvikových hodin;

- potvrdilo se, že je přínosem i uplatňování formy denního hlášení na stupni pluku 2 až 3 × týdně, u jednotky roty (baterie) výše – denně;

- ukázalo se, že večerní kontroly na světnicích zabezpečují lepší přehled o přítomnosti vojáků, prodlužují čas na osobní hygienu, ošetření a uložení výstroje vojáků v porovnání s dosavadním způsobem provádění večerních prověrek;

- oddělené ubytování absolventů VKVŠ a poddůstojníků na důstojnických a praporčických funkcích přispělo ke zvýraznění zastávaných funkcí;

- možnost zkrácení intervalu mezi výdejem snídaně a oběda se projevila jako reálná; nejvýhodnější varianta byla odzkoušena zkrácením výcvikové hodiny na 45 minut a spojením do 2 hodin s 15minutovými přestávkami;

- jako funkční se ukázalo zrušení vycházek mimo pořadí; vojáci nezařazení do bojového rozdělení a celodenních směn plně využívali možnosti vycházky po ukončení zaměstnání, aniž by došlo ke zvýšení počtu přestupků proti dennímu řádu, na veřejnosti a ve vztazích mezi vojáky;

- pozitivně byla přijata možnost vycházek v civilním oděvu u absolventů VKVŠ a poddůstojníků zařazených na důstojnické a praporčické funkce;

- opatření k možnosti vyplácení peněžitě náhrady za nedodanou stravu při udělení vycházky je reálné, i když přináší některé organizační problémy s tím spojené, zejména výkonným praporčíkům a velitelům rot; bylo zkoušeno několik variant, z nichž nejvýhodnější se jeví tento postup:

- a) 2 dny před odchodem na vycházku voják požádá o náhradu za nedodanou stravu,

- b) velitel roty toto zveřejní ve svém denním nařízení, výkonný praporčík upřesní výkaz počtu stravovaných,

- c) proplácení pak provádět na základě výplatní listiny zpracované náčelníkem finanční služby útvaru $1 \times$ za 14 dní ($1 \times$ za měsíc);

- oddělené stravování absolventů VKVŠ a poddůstojníků na důstojnických a praporčických funkcích se osvědčilo;

- osvědčila se forma neformálních setkání velitelů s mluvčími jednotek k řešení námětů a připomínek;

- podařilo se u větší části útvarů vytvořit podmínky pro případné setkání věřících vojáků s kněžími.

Vzhledem k rozporným názorům a dosud neucelené koncepci návrhů na řešení otázek spojených s námětem uskutečňovat rozdílení celodenní směny v dopoledních hodinách, uložil ministr národní obrany ČSFR předsedovi Rady pro rozvoj demokratizačního procesu ČSA ověřit tuto možnost u vybraných útvarů ČSA v průběhu měsíce června 1990.

Zavedení linek důvěry u útvarů ČSA zatím nelze řešit komplexně vzhledem k nedostatku odborných pracovníků a napojení na civilní instituce není v řadě posádek technicky vůbec možné.

3. V oblasti personální práce a sociálního zabezpečení vojáků z povolání a v další činné službě:

Názory a náměty k této problematice lze shrnout do těchto hlavních problémů:

- komplexně přehodnotit zásadu závazku doby služby v ČSA na základě dosažené hodnosti a věkové hranice,
- přehodnotit stanovení závazku služby za každý rok školy a umožnit tak každému podle svého uvážení se rozhodnout, jak dlouho bude po ukončení školy v ČSA sloužit,
- možnost zavést stabilizační příplatky (např. za prvních 10 let, a pak každých dalších 5 let služby),
- přehodnotit kritéria pro povyšování a dát do popředí hledisko dosahovaných výsledků,

- ponechat dosud stanovenou výsluhu let u výkonných praporčíků,
- přehodnotit ustanovení nařízení NGŠ-1. ZMNO č. 3/1989 týkající se požadavků na dosažené vzdělání u vojáků z povolání na stupni jednotky, útvaru, které se jeví jako neadekvátní potřebám i funkčním platům, dále ustanovení čl. 56., hl. 5 předpisu Všeob-P-2 (práv.), týkající se udělování krátkodobé dovolené z důvodů ošetřování člena rodiny, konkrétně formulace: „... který je výlučně odkázán na pomoc vojáka z povolání“,
- připravit takový systém přidělování poukazů na vojenskou výběrovou rekreaci na letní období, který by upřednostňoval vojáky z povolání bojových útvarů,
- snížit hranici pro udělování preventivní rehabilitace „I“ na věkovou hranici 35 let, zejména pro ty vojáky z povolání, kteří slouží u bojových útvarů,
- zlepšit výstrojí a materiální zabezpečení při polním výcviku,
- přehodnotit kázeňskou pravomoc nejnižších velitelů jak v oblasti udělování odměn, tak kázeňských trestů,
- nebránit vojákům z povolání ve zvyšování odborné kvalifikace ve zvoleném oboru.

4. V oblasti vojenského školství:

- do pedagogických a vědeckých rad škol a fakult, či do jiných poradních orgánů škol zařazovat zástupce z řad posluchačů a žáků,
- zrušit vysílání posluchačů a žáků na pomoc místním vojenským správám při uskutečňování náborů do vojenských škol,
- určovat posluchače jen výjimečně k plnění úkolů bojové a mobilizační pohotovosti škol,
- umožnit talentovaným posluchačům studovat podle individuálních studijních plánů,
- talentovaným posluchačům závěrečných ročníků vojenských škol umožnit účast v konkursních řízeních k přímému zařazení do pedagogických funkcí nebo do vědecké přípravy,
- vytvořit ve vnitřních a denních řádech škol posluchačům – důstojníkům a praporčíkům volnější rozhodování o využití doby volna pro vycházky a návštěvy rodin.

Všechna tato uvedená a odzkoušená opatření ve vztahu k vojenskému školství se stala již součástí RMNO č. 27/1990.

Při posuzování možnosti používání občanského oděvu posluchači po dobu náhradní služby při opuštění ubytovacího prostoru bylo akceptováno převážně zamítavé stanovisko, které vychází z názorů, aby používání občanského oděvu této kategorie posluchačů bylo v souladu s možnostmi ostatních vojáků v základní službě.

Všemi poznatky se **Rada pro rozvoj demokratizačního procesu v ČSA** za účasti předsedů pracovních komisí ustanovených na svazech a v podřízenosti

ZMNO odpovědně zabývala než předložila ministru národní obrany ČSFR podklad pro RMNO č. 27/1990, který s účinností od 1. června 1990 upravuje některá ustanovení dosud platných řádů a vnitřních vojenských předpisů, s cílem dalšího rozvoje demokratizačního a humanizačního procesu v ČSA.

Je zabezpečeno, aby všechny nastolené problémy, získané názory a náměty pronikly do pracovních týmů, které byly na FMNO ustanoveny k vypracování návrhů nových základních řádů ozbrojených sil ČSFR, zákonných norem o průběhu vojenské činné služby a koncepce sociálního programu.

Přínos toho, co se dosud v souladu s úkoly RMNO č. 16 ze dne 8. 3. 1990 v procesu demokratizace v ČSA udělalo a bylo završeno etapou vydání RMNO č. 27 ze dne 7. 5. 1990, lze hodnotit především v tom, že se odstranily některé anomálie z dosud platných základních řádů ozbrojených sil ČSFR a některých vnitřních vojenských předpisů z hlediska základních potřeb další humanizace vojenské služby, a to především ve vztahu k vojákům základní služby.

Je třeba zdůraznit, že je nutné tedy chápat tuto etapu jako určitý základní první krok v celém komplexu složitého, a jak lze oprávněně předpokládat, i dlouhodobého procesu. Tato prognóza má své reálné opodstatnění v tom, že demokratizace a humanizace vojenské služby v žádném případě neznamená jen odstraňování toho, co se přežilo, neosvědčilo, co zbytečně ztrpčuje podmínky vojenské služby, ale především dosáhnout toho, aby se obecné principy demokratizace a humanizace dostaly do hodnotového vědomí lidí, a to jak vojáků z povolání a v další činné službě, tak i občanů, kteří přicházejí do ČSA plnit svou občanskou povinnost tak, aby nacházely odraz v jejich činnosti a jednání.

Jde zejména o takové hodnoty, jako je vyvážená jednota celospolečenských, kolektivních a individuálních zájmů, úcta k národním a bojovým tradicím našeho lidu, vlastenectví, úcta člověka k člověku, smysl pro spravedlnost, pro ochotu k dialogu, pro kompromisy, názorovou toleranci, mravnost, čestnost, respektování práv a dodržování povinností atd. To však nikterak nebrání důslednému uplatňování principu nedílné velitelské pravomoci, nesnižuje nezbytnost požadavků na důsledné, odpovědné plnění služebních a funkčních povinností.

Demokratizace armády tím představuje realizaci širokého komplexu úkolů spojených se zajišťováním dostatečné úrovně bojové pohotovosti a připravenosti armády. Spolu s tím i respektování a uplatňování hodnotových principů demokratizace a humanizace spjatých s charakterem současného společenského vývoje. Tyto principy se přímo či zprostředkovaně promítají i do vojenského organismu.

Jen takovéto komplexní chápání a přístup zabezpečí, **aby započatý demokratizační proces v ČSA směřoval k otevřenějšímu společenskému klimatu v armádě, k důslednému respektování a naplňování jednoty práv a povinností příslušníků armády zaručených v zákonech a obecně závazných právních předpisech. Dále k vytváření klimatu aktivní služby**